

Karşıtlıkların Anlambilimsel Söylem Ezgisi: Hafif ve Ağır Düğüm Sözcükleri Üzerine Bir Değerlendirme

DR. ÖĞR. ÜYESİ AYŞE EDA GÜNDOĞDU*

*Bir tek şundan emin olabiliriz;
hafiflik/ağırılık karşıtlığı bütün karşıtlıkların en gizemlisi,
en çift anlamlıdır.
(Milan Kundera, Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği)*

Öz

Dilsel kodlar, birey ve toplumun duygu/düşünce üretme ve aktarma düzeneklerinin başında gelmektedir. Bu açıdan dil üzerinden gerçekleştirilen araştırmalar yalnızca dilin içkin özelliklerini ortaya koymamakta, aynı zamanda dilsel kullanımları biçimlendiren bireysel ya da toplumsal şemaları derinlemesine inceleme fırsatı sağlamaktadır. Bu çalışmada karşıt yapılar olarak değerlendirilen *hafif* ve *ağır* düğüm sözcüklerinin bağlama aktardığı anlamsal nitelikler konu edilmektedir. Çalışmanın temel amacı, insan bilişi ve algısında yaygın bir düzenleme mekanizması olan ikili karşıtlığın dilde kodlanma eğilimlerini ortaya koymaktır. Bu yönelimle, araştırma konusu sözcük çifti, anlambilimsel söylem ezgisi oluşturma açısından, Türkçe Ulusal Derlemi v3 (TUD v3) bağımlı dizin görünümüleri aracılığıyla dizgeye aktardığı olumluluk, olumsuzluk, yansızlık gibi farklı anlamsal değerler kapsamında incelenmiştir. Çalışmada *hafif* ve *ağır* düğüm sözcüklerine ilişkin olumluluk, olumsuzluk, yansızlık kodlama eğilimlerinin düğüm sözcüklerin anlam düzeyine göre farklılaştığı ve sınırlı sayıdaki anlam düzeyinde karşıtlığın devam edebildiği; sözcük çiftinin farklı koşullarda farklı anlamsal kutuplarda yer alabildiği; bağlama aktarılan anlamsal değerlerin, birliktelik sergilediği sözcüklerin anlamsal ulamlarına göre farklılaşabildiği, ayrıca söz konusu değerlerin düğüm sözcüklerin kendi çağrışımsal alanlarına ve birliktelik sergilediği sözcüklerin çağrışımsal alanına bağlı olarak değişebildiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: anlambilim, anlambilimsel söylem ezgisi, karşıtlık, hafif, ağır.

SEMANTIC DISCOURSE PROSODY OF ANTONYMS:
AN EVALUATION ON THE NODES *HAFİF* AND *AĞIR*

Abstract

Linguistic codes, in the process of explaining and conceptualizing outer world, rank first in an individual's or societies' uttering and delivering opinions/feelings mechanisms. In this respect, studies conducted on language do not only reveal the inherent features of language, but also provide an opportunity to examine in-depth the individual or social schemes that shape linguistic

uses. In this study, various semantic qualities transferred to context by the *hafif* and *ağır* nodes, which are considered as antonym, are discussed. The main motivation of the study is to reveal the tendencies to encode the binary opposition, which is an important regulation mechanism in human cognition and perception. With this orientation, the subject of the research was examined within the scope of different semantic values such as positivity, negativity, neutrality, which were transferred to the system through the Turkish National Corpus v3 (TUD v3) concordance option in terms of forming a semantic discourse prosody. In the study, it was found that positivity, negativity, neutrality coding tendencies of *hafif* and *ağır* nodes differ according to the meaning level of the words and the contrast can continue in a limited number of meaning levels; it was concluded that the semantic values transferred to the context can differ according to the semantic categories of the words with association, and that the values in question can differ depending on the connotational fields of the nodes and the connotational fields of the word with which they are associated.

Keywords: semantics, semantic discourse prosody, antonymy, hafif, ağır.

GİRİŞ

Dilbilimde anlam odaklı çalışmaların amaçlarından biri, bireyin ve/ya toplumun dış dünyaya ilişkin algı ve deneyimlerini dil aracılığıyla ifade etme sürecinde ne tür kavramlaştırma eğilimlerine sahip olduğunu ortaya koymaktır. Aksan (1998: 31) söz konusu kavramlaştırma sürecini “anlamlama” (ing. signification) olarak adlandırmakta ve bu süreci “dünyadaki nesne ve olayların belli bir ses bileşimiyle simgeleştirilmesi” olarak tanımlamaktadır. Anlamlama hem dilsel birimlerin hem de dış dünya gerçekliğine ilişkin olguların zihin içi kavramsal bir düzlemde buluşturulmaları ile gerçekleştirilmektedir. Söz konusu düzlemin nasıl modellendiği, deneyimlenen toplumsal gerçeklik olgularının türü ile yakından ilişkilidir (Büyükkantarçioğlu, 2006: 102). Anlam odaklı bilişsel çalışmalar hem araştırma nesnesi olan dilin içkin özelliklerini betimlemekte hem de aynı zamanda dil kullanıcılarının bilişsel kurguları ve bu kurgular aracılığıyla oluşan çeşitli şemaları ortaya koymaktadır. Bir dili anlamsal açıdan betimlemenin çeşitli yolları vardır. Bunlardan biri de dildeki sözcüksel birimlerin birliktelik kullanımlarını (ing. co-occurrence) örüntüsel düzeyde ve ölçünlü bir biçimde incelemektir. Sinclair (1991: 170) söz konusu örüntüleme düzeylerini *eşdizimlilik* (ing. collocation), *dilbilgisel birliktelik* (ing. colligation), *anlam tercihi* (ing. semantic preference) ve *anlambilimsel söylem ezgisi* (ing. semantic discourse prosody¹) olmak üzere dört başlıkta ele almaktadır.

Anılan örüntüsel düzlemlerden *eşdizimlilik*, ilk olarak Firth (1951: 124) ortaya koymuş ve “bir dizgede karakteristik ve sık olarak tekrarlanan içerik sözcüklerinin birliktelikleri” olarak

¹ Zhang (2009) söz konusu terimin alanyazında “semantic prosody” (Sinclair, Louw, Hunston, Partington, Stubbs, Tribble, Tognini-Bonelli) “semantic harmony” (Lewandowska-Tomaszczyk), “pragmatic prosody” (Stubbs), “semantic associations” (Hoey, Nelson) terimleriyle karşılandığını ifade etmektedir. Bu kapsamda terim farklı çevirilere elverişlidir. Bu çalışmada, terimin çıkış noktası olan sesbilimsel düzlemdeki “söylem ezgisi”ne de gönderimde bulunularak “anlambilimsel söylem ezgisi” terimi tercih edilmiştir.

tanımlamıştır. Bir sözcüğün anlam özellikleri ile kullanım özellikleri ancak o sözcüğün eşdizimli olarak kullanıldığı diğer sözcükler aracılığıyla elde edilebilir. İkinci örüntüleme düzeyi olan *dilbilgisel birliktelik* de tıpkı eşdizimlilik gibi Firth tarafından ortaya konmuş diğer bir terimdir. Dilbilgisel birliktelik görünümleri en az bir içerik (ing. content word) ve bir işlev sözcüğü (ing. function word) ile kurulmaktadır. Bu bağlamda Hoey (2000), dilbilgisel birliktelik görünümünün bir dizgedeki dilsel birimler arası ilişkileri inceleme açısından eşdizimlilik çalışmalarına benzetmekle birlikte, öne çıkardığı birimler açısından farklılaştığını ifade etmektedir. *Anlam tercihi* örüntüsü ise, sözcükler arasındaki birebir ilişkilerden çok, sözcüklerin aynı anlam alanı kapsamında oluşturdukları setler olarak tanımlanabilir (Stubbs, 2001a; 2001b). Sinclair'in (2004) bazı birimlerin aynı anlamsal alanı paylaştığı yorumundan yola çıkan *anlam tercihi* araştırmaları temelde eşdizimliliklerin benzer anlam özelliklerine odaklanmaktadır. Bu kapsamda *anlam tercihi* araştırmaları, aynı sözcük çevresinde toplanan yapıların anlamsal açıdan sınıflandırılmasını ve ulamsal olarak açıklanmasını sağlamaktadır. Dördüncü ve sonuncu örüntüleme düzeyi olan *anlambilimsel söylem ezgisi* görünümleri ise Bir sonraki bölümde kapsamlı olarak ele alınmaktadır.

1. ANLAMBİLİMSEL SÖYLEM EZGİSİ

Ezgi (ing. prosody) terimi, ilk olarak sesbilim alanyazınında çeşitli çözümlenmeler aracılığıyla ortaya konan *hız*, *şiddet* ve *perde* gibi özellikleri tanımlamak için kullanılmıştır. McEnery ve Hardie (2012) söz konusu terimi, Firth'in sesbirim ya da sesbirimcik gibi tekil sesbilimsel parçalar yerine seslerin bağlamda yarattığı anlam ile bir sözcüğün metinde bütünsel olarak yarattığı anlam arasında benzetme kurması yoluyla ürettiğini ifade eder, tıpkı sesler gibi sözcükler de bağlam içerisinde anlam kazanmaktadır. Baker (2006) anlambilimsel söylem ezgisi görünümünün derlem temelli araştırmalar kapsamında bağımlı dizinler ya da eşdizimlilikler aracılığıyla elde edilen dilsel desenlemeler için kullanıldığını belirtmektedir.

Anlambilimsel söylem ezgisi görünümleri, dilsel bir üretimde sözcüksel ve sözcük üstü düzeyde gizil olarak yer alan karmaşık tutumsal yapılardır (Stubbs, 2001a; 2001b). Bazı araştırmalarda *anlam tercihi* terimi ile eş bir biçimde kullanılmasına karşın, anlambilimsel söylem ezgisi yalnızca sözcüksel birimlerin değil, sözcük üstü birimlerin de anlambilimsel açıdan kapsamlı olarak araştırılması ve bu bağlamda inceleme sürecinde daha karmaşık yapıların da ele alınması açısından anlam tercihinden farklılaşmaktadır. Anlambilimsel söylem ezgisini diğer örüntü düzeylerinden ayıran en önemli özelliği, çağrışımsal anlama da odaklanmasıdır. Bu noktada anlambilimsel söylem ezgisi çalışmalarında temelde sözcüğün metnin bir bölümüyle ya da tamamıyla olan tutumsal ilişkisi ön plana çıkmaktadır (Stubbs, 1995; Stubbs, 2001b; Partington, 2004; Geeraerts, 2010).

Morley ve Partington (2009) anlambilimsel söylem ezgisi terimini bir sözlüksel birime ilişkin bütün bir metin içerisine yayılmış iyi ya da kötü atmosfer (ing. aura) olarak ele alır ve bu atmosferin okur tarafından büyük oranda bilinç düzeyinde fark edilmediğini, ancak çeşitli

araştırmalarla ortaya konduğunu ifade eder (akt. Lindquist, 2009). Çağdaş anlambilim çalışmaları kapsamında son yirmi yılda büyük bir hız kazanan anlambilimsel söylem ezgisi çalışmaları derlem temelli araştırmalar aracılığıyla incelenmektedir (McEnery ve Hardie, 2012). Anlambilimsel söylem ezgisi kapsamında Stubbs (2001a) “cause” ve “provide” sözcüklerinin derlem denetimini yapmıştır. Çalışmada sonuç olarak “cause” sözcüğünün “problem, damage, death, disease” gibi olumlu olmayan durumlarla kullanılırken, “provide” sözcüğünün olumlu bir söylem ezgisi içerisinde olduğunu ve “aid, care, employment, facilities” gibi sözcüklerle kullanıldığını ortaya koymuştur. Bu kapsamda “cause” sözcüğü genelde olumsuz söylem ezgisine sahipken, “provide” sözcüğü olumlu söylem ezgisine sahiptir. Bu çalışmaya koştur olarak McEnery ve Hardie (2012) Britanya Ulusal Derlemi (ing. British National Corpus) veri tabanından yansız olarak seçtikleri bağımlı dizinlerden “happened” düğüm sözcüğünün yedi durumda olumsuz, dört durumda olumlu ve altı durumda yansız ya da muğlak olarak kullanıldığını ortaya koymuştur. Bu açıdan, anlambilimsel söylem ezgisi çalışmaları, derlem dilbilimin ilke ve yöntemleri doğrultusunda, sözcüklerin anlamsal içeriklerine ilişkin kapsamlı ve güvenilir bilgiler vermektedir.

Özelde anlambilimsel söylem ezgisi, genelde yukarıda anılan diğer örüntü düzeyleri, sözcüklerin içkin özelliklerini ortaya koymanın yanı sıra diğer sözcüklerle olan anlamsal bağıntılarını, ölçünlü ve sistematik bir yolla betimleme/karşılaştırma olanağı da sunmaktadır. Özellikle yakın anlamlılık, karşıt anlamlılık gibi bağlam temelli somutlaştırılabilecek çok yönlü bağıntıların ortaya konması sürecinde, sözü edilen dört örüntü düzeyinden farklı açılardan yararlanmak mümkündür. Bu çalışmada karşıtlık ilişkisi kuran *hafif* ve *ağır* sözcüklerinin dizgeye aktardığı olumluluk, olumsuzluk, yansızlık kodlamaları ele alınmıştır. Çalışmanın temel amacı, insan algı ve bilişiyle güçlü bir ilişki içerisinde olan ikili karşıtlıkların dilde nasıl temsil edildiğini ortaya koymaktır. Anılan amaç doğrultusunda *hafif* ve *ağır* düğüm sözcüklerinin anlambilimsel söylem ezgisi derlem temelli olarak incelenmiştir. Bu kapsamda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. *Hafif* düğüm sözcüğü farklı anlam düzeylerinde hangi değerleri kodlamaktadır?
2. *Hafif* düğüm sözcüğünün farklı anlam düzeylerinde kodladığı değerler hangi değişkenlerden etkilenmektedir?
3. *Ağır* düğüm sözcüğü farklı anlam düzeylerinde hangi değerleri kodlamaktadır?
4. *Ağır* düğüm sözcüğünün farklı anlam düzeylerinde kodladığı değerler hangi değişkenlerden etkilenmektedir?
5. *Hafif* ve *ağır* düğüm sözcükleri farklı anlam düzeylerinde olumluluk ve olumsuzluk açısından hangi kutuplarda yer almaktadır?

2. YÖNTEM

Çalışmada betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Betimsel çalışmalar bilimin betimleme amacına hizmet etmekle birlikte, aynı zamanda kendinden sonraki çalışmalar için denence

üretmeye yönelik çeşitli öngörüler sağlamaktadır (Erkuş, 2009). Betimsel çalışmalarda elde edilen verilerde neden-sonuç ya da etki araştırması yapılmamakla birlikte dağılımın nasıl olduğuna dair yüzde ve sıklık çözümlenmeleri üzerinden çıkarımlar yapılabilmektedir. Bu çalışmada da amaca uygun tasarlanmış ve ölçünlü bir derlem aracılığıyla inceleme konusu düğüm sözcüklerin çeşitli anlambilimsel özellikleri betimlenmiş ve betimsel tarama sonucu elde edilen veriler tematik çözümlenme yöntemi ile çözümlenmiştir. Tematik çözümlenme, içerik çözümlenmesi kapsamında, elde edilen veriler içerisinde tema ve örüntüler aramak amacıyla yapılan kodlamalara dayalı bir çözümlenme yöntemidir (Glesne, 2013). Araştırmada, söz konusu tematik/örüntüsel kodlamaların yapılması ve yapılan kodlamaların güvenilirliğinin sağlanması amacıyla uzman görüş formları ve doğal dil kullanıcılarına uygulanan yargı testlerinden yararlanılmıştır. Uygulanan yargı testlerinin puanlama güvenilirliğini sağlamak için Fleiss'in Kappa Katsayısı² ölçümleri gerçekleştirilmiş ve katılımcıların testlerde işaretledikleri maddeler arasında ne düzeyde uyum olduğu ortaya konmuştur.

2.1. Araştırma Evreni

Araştırmada veri seti evreni ve katılımcı evreni olmak üzere iki temel evren yer almaktadır. Veri seti evreni, uzmanlara ve doğal dil kullanıcılarına sunulacak dilsel verilerin elde edilmesi sürecinde kullanılan TUD v3³tür. Katılımcı evreni ise kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır. İlk grup, araştırma konusu düğüm sözcüklerin anlamsal ulamlarının ve ulam içi öğelerinin ortaya konması amacıyla görüşleri alınan uzmanlardan oluşmaktadır. İkinci grup ise düğüm sözcüklerin ve düğüm sözcüklerle eşdizimlilik sergileyen diğer sözcüklerin çağrışımsal alanlarını ortaya koymak ve tanık tümcelerde kodlanan anlambilimsel söylem ezgisi görünümüne ulaşmak amacıyla geliştirilen yargı testlerinin uygulandığı doğal dil kullanıcılarından oluşmaktadır.

2.1.1. Veri Seti Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın veri setini TUD v3 veri tabanı oluşturmaktadır. TUD v3 günümüz Türkçesinin dengeli, büyük ölçekli (50 milyon sözcük) ve genel amaçlı bir derlemi olacak biçimde tasarlanmıştır. TUD v3 50 milyon sözcükten oluşan, 24 yıllık bir dönemi (1990-2013) kapsayan, günümüz Türkçesinin çok sayıda farklı alan ve türlerden yazılı ve sözlü örneklerini içeren, geniş kapsamlı, dengeli ve temsil yeterliliğine sahip, genel amaçlı bir kaynak derlemdir.

² Fleiss'in Kappa Katsayısı ikiden fazla olmak koşuluyla, sabit sayıda değerleyici arasındaki tutarlılığı ölçen bir yöntemdir (ayrıntılı bilgi için bkz. Fleiss, 1971).

³ Aksan, Y. vd. (2012). "Construction of the Turkish National Corpus (TNC)". Calzolari, N., Choukri, K., Declerck, T., Doğan, M. U., Maegaard, B., Miriani, J., Odijk, J. ve Piperidis, S. (Yay. haz.). İçinde Proceedings of the Eight International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC 2012). İstanbul, Türkiye. Erişim adresi: <http://www.lrec-conf.org/proceedings/lrec2012/papers.html>

2.1.2. Katılımcı Evreni ve Örneklemi

Katılımcı evreninin ilk düzlemini oluşturan uzman grubu Türkçe Öğretimi alanından 1, Türk Dili alanından 2 ve Dilbilim alanından 2 olmak üzere toplam 5 uzmandan oluşmaktadır. Çalışmada uzman grubundan, “Anlam Tercihi Görünümleri Uzman Görüş Formu” aracılığıyla, anlamsal ulamların belirginleştirilmesi sürecinde yardım alınmıştır. İkinci katılımcı evrenini ise doğal dil kullanıcıları oluşturmaktadır. Söz konusu evren, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi Dilbilimi Bölümü’nde 3. ve 4. sınıf düzeyinde öğrenim gören toplam 25 öğrenciden oluşturmaktadır. Doğal dil kullanıcılarından “Hafif ve Ağır Düğüm Sözcükleri Çağrışımsal Alan Yargı Testi”, “Eşdizimsel Sözcükler Çağrışımsal Alan Yargı Testi” ve “Anlambilimsel Söylem Ezgisi Görünümleri Yargı Testi” olmak üzere üç teste yanıt vermeleri istenmiştir. Söz konusu testlere ilişkin bilgilere bir sonraki bölümde yer verilmektedir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Çalışmada toplam dört veri toplama aracı kullanılmıştır. “Anlam Tercihi Görünümleri Uzman Görüş Formu” kapsamında⁴ *hafif* ve *ağır* sözcüklerinin eşdizimlilik sergilediği, gözlenme sıklığı 3’ten büyük sözcükler listelenmiş ve sözcüklerin [canlı] / [dilsel yapılar] / [doğal çevre] / [duyu] / [etkinlik] / [niceliksel ifadeler] / [nesne] / [soyut nitelik] / [vücut bölümü] / [yer] / [biçimsel nitelik] / [zaman] temel ulamları kapsamında hangi ulamın ögesi olabileceğine ilişkin işaretlemeler yapmaları istenmiştir. Formdan elde edilen veriler doğrultusunda özellikle alt ulamlama önerileri kapsamında gereksinim duyuldukça uzmanlardan tekrar yardım alınmıştır. “Hafif ve Ağır Düğüm Sözcükleri Çağrışımsal Alan Yargı Testi” aracılığıyla doğal dil kullanıcılarından, söz konusu düğüm sözcüklere ilişkin çağrışımsal değerlerin olumlu, olumsuz, yansız seçenekleri kapsamında belirtilmesi istenmiştir. “Eşdizimsel Sözcükler Çağrışımsal Alan Yargı Testi”nde de bir önceki teste benzer biçimde bir uygulama yapılmış, sunulan dilsel veriler düğüm sözcüklerle eşdizimlilik sergileyen sıklığı 3’ten büyük sözcüklerle sınırlandırılmıştır. Son test olan ve “Anlambilimsel Söylem Ezgisi Görünümleri Yargı Testi” ise iki bölümden oluşmaktadır. Doğal dil kullanıcılarına ilk bölümde *hafif*, ikinci bölümde *ağır* düğüm sözcüğünün bağlam içi tanık tümce görünümü sunulmuş ve katılımcılardan düğüm sözcüğün bağlama kazandırdığı olumlu, olumsuz ya da yansız değer belirtilmesi istenmiştir. Uygulama sonrasında güvenilirliği sağlamak amacıyla tüm yargı testlerinin değerleyicileri arasındaki tutarlılık Fleiss’in Kappa Katsayısı ölçümü aracılığı ile kontrol edilmiştir.

⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ediskun (1996), Vardar (1998), Hengirmen (1999), Banguoğlu (2000), Gencan (2001), Dixon (2005), Cruse (2006), Korkmaz (2007), Murphy (2010), Gökmen ve Önal (2012), Gökmen, (2013).

2.3. Veri Toplama ve Çözümleme Süreci

Veri toplama sürecinde TUD v3 sorgu sonuçları kapsamında *hafif* ve *ağır* düğüm sözcüklerinin bağlam içi anahtar sözcük görünümünden yararlanılmıştır. Araştırmada kullanılan arayüze ilişkin küçük bir kesit Şekil 1’de yer almaktadır.

Tür	Künye	TÜMCE GÖRÜNÜMÜ
	W-VD02A1B-4633-1239	"Çam sakızı, balmumu ve karasakız hafif ısıtılır, hepsi birbirine karıştırılıp yaralara sürülür".
	W-TG03A0A-0203-1729	Burada ilginç olan nokta, Nermin’in bakire olduğunu itiraf etmesinin ardından duyduğu, bir "huzur" simgesi olarak yorumlanabilecek hafif esinti ile sokağın karanlık görünümünün değişerek yerini bir bayram havasının almasıdır.
	W-TD37C2A-0304-1722	Aşk bu kadar ucuz mu? Zaten magazin gazetelerine yansıyan "aşk" lâfı maalesef "fuhuş"u ya da en hafif tabirle "gönül eğlendirmeyi" ifade ediyor.
	W-RD36E1B-2842-1396	Böylelikle bu üçüncü şıkta müdahale edilen medeniyette bir hafif değişme ve taviz söz konusudur.
	W-QA16B3A-0790-780	Derinden hafif bir müzik duyuluyor, aralık pencereden o güne değin Teoman'ın bu mahallede alışkın olmadığı saf ve serin bir hava giriyordu.
	S-BEABXO-0345-1	Hafif tırtırlı be nasıl uğraştıracak? Gelişigüzel kesceksin.
	S-BEABXO-0345-17	Şöyle yani etrafındaki tırtır gibi hafif tırtırlı.
	S-AEABUZ-0021-51	Ama bi tanesî, test edin şöyle hafif başınızı 1-2 cm'lik hafif bir eğimle doğrudan size yönelecektir, sizin ilgilendiğinizi düşünerek, size anlatmaya çalışacaktır.
	W-NA16B1A-0521-2211	Şöyle biraz da ambians olarak hafif orient filan...
	W-PA16B0A-0150-759	Cözlerine hafif bir mil çeker eşek, sanki tüm hayatını küçük bir sandalda kaybetmiş; sessiz, feryatsız!
	W-IA16B1A-0094-767	Bu kitapçıdan şu kitabı ya da bunu, hafif ve uygun olanı çalamam mı? Şehirte ilgili, şehri kuşatan surlarta ilgili, saat kuleleriyle ilgili...

Şekil 1. *Hafif* Sözcüğü Bağlam İçi Görünümleri Arayüzü

Düğüm sözcüklerin bağlam içi anahtar sözcük görünümleri aracılığıyla veri tabanı oluşturulduktan sonra Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük’te (2011) yer alan tanımlardan yola çıkarak sözcüklerin farklı anlam düzeyleri belirlenmiş ve $f > 3$ koşulunu sağlayan eşdizimsel ögeler bu anlam düzeylerine göre sınıflandırılmıştır. Sınıflandırılan ögeler uzman görüşleri doğrultusunda anlambilimsel ulamlarına ayrılmış, böylece her anlam düzeyine ilişkin ulam içi ögelerin sınırları çizilmiştir. Bir sonraki aşamada düğüm sözcükler ve eşdizimsel sözcükler çağrışımsal alan ve anlambilimsel söylem ezgisi açısından doğal dil kullanıcılarının görüşleri doğrultusunda incelenmiştir.

2.4. Sınırlılıklar

- Araştırmada TUD v3 *Yazılı ve Sözlü Metin Sorgusu* seçeneği kullanılmıştır.
- Araştırma her düğüm sözcük için rastlantısal olarak seçilmiş 1000’er tanık tümce (TT) ile sınırlıdır⁵.
- Araştırma 5 uzman ve 25 doğal dil kullanıcısının verdiği yanıtlarla sınırlıdır.

⁵ Testlerde yer alan dilsel birimlerin seçiminde $f > 3$ ölçütü kullanılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

3.1. Giriş Gözlemleri

Çalışmada ilk olarak *hafif* ve *ağır* düğüm sözcüklerinin anlamsal sınırlarını belirginleştirmek ve tanımlarını ayırtırmak amacıyla Türkçe sözlük görünümleri kontrol edilmiştir. Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük (2011) kapsamında *hafif* ve *ağır* madde başlarına ilişkin tanımlar Tablo 1’de yer almaktadır:

Tablo 1. *Hafif* ve *Ağır* Madde Baş TDKTS (2011) Görünümleri

Hafif Madde Baş TDKTS Tanımları	Ağır Madde Baş TDKTS Tanımları
1. <i>sıfat</i> ⁶ Tartıda ağırlığı az gelen, yeğni, ağır karşıtı.	1. <i>sıfat</i> Tartıda çok çeken, hafif karşıtı.
2. <i>sıfat</i> Güç veya yorucu olmayan, kolay.	2. <i>sıfat</i> Çapı, boyutu büyük.
3. <i>sıfat</i> Ağırbaşlı olmayan, ciddi olmayan, hoppa.	3. <i>sıfat</i> Yavaş.
4. <i>sıfat</i> Miktarı az, sindirimi kolay (yiyecek).	4. <i>sıfat</i> Yoğun.
5. <i>sıfat</i> Kalınlığı veya yoğunluğu az olan.	5. <i>sıfat</i> Fiziksel sebeplerden dolayı güç işiten (kulak).
6. <i>sıfat</i> Etkisi az olan, sert karşıtı.	6. <i>sıfat, mecaz</i> ⁷ Değeri çok olan, gösterişli.
7. <i>sıfat</i> Önemli olmayan.	7. <i>sıfat, mecaz</i> Çetin, güç.
8. <i>sıfat</i> Çok dik olmayan (sırt, yokuş).	8. <i>sıfat, mecaz</i> Ciddi.
9. <i>sıfat</i> Gücü az olan, belli belirsiz.	9. <i>sıfat, mecaz</i> Sıkıntı veren, bunaltan.
10. <i>zarf</i> Sıkıntısız, ferah, rahat olarak.	10. <i>sıfat, mecaz</i> Dokunaklı, insanın gücüne giden, kırıcı.
	11. <i>sıfat, mecaz</i> Ağırbaşlı, ciddi.
	12. <i>sıfat, mecaz</i> Keskin, boğucu (koku).
	13. <i>sıfat</i> Kısık, alçak.
	14. <i>sıfat, mecaz</i> Davranışları yavaş olan.
	15. <i>sıfat, mecaz</i> Sindirimi güç (yiyecek).
	16. <i>isim, spor</i> Ağır sıklet.
	17. <i>zarf</i> Yavaş bir biçimde.

Tablo 1 incelendiğinde *hafif* madde başına ilişkin 10, *ağır* madde başına ilişkinse 17 farklı tanım içeriğiyle karşılaşılmaktadır. İnceleme konusu iki sözcüğün tanım düzeylerinin bir bölümünde karşıtlık sergileme eğiliminde olmadığı gözlemlenmektedir. Bu kapsamda sözcüklerin anlambilimsel söylem ezgisi oluşturma eğilimlerinde de farklılıklar oluşması bir varsayım olarak değerlendirilebilir. Sözlükte ayrıca bazı tanımlarda belirgin anlambilimsel ulamlara rastlanmıştır. *Hafif* düğüm sözcüğüne ilişkin Tanım 4 kapsamında “Miktarı az, sindirimi kolay (yiyecek).” ve

⁶ Sözcük ulamlarının tablo olarak gösterimlerinde TDKTS’nin (2011) terim seçimine sadık kalınmıştır.

⁷ Anlamsal düzlemlerin tablo olarak gösterimlerinde TDKTS’nin (2011) terim seçimine sadık kalınmıştır.

Tanım 8 kapsamında “Çok dik olmayan (sırt, yokuş).”; *ağır* düğüm sözcüğüne ilişkin Tanım 5 kapsamında “Fiziksel sebeplerden dolayı güç işiten (kulak).”, Tanım 12 kapsamında “Keskin, boğucu (koku).” ve Tanım 15 kapsamında “Sindirimi güç (yiyecek)” örneklerinde söz konusu ulamsal belirginleştirmeler gözlemlenebilir. Bu eğilim, bazı tanım içeriklerinin son derece kısıtlı anlamsal ulamları tercih edebildiğini göstermektedir. TDKTS’deki (2011) tanım içerikleri incelendiğinde son olarak *hafif* ve *ağır* düğüm sözcüklerine ilişkin sözcüksel ulamların belirtildiği gözlemlenmektedir. *Hafif* madde başının 9 sıfat ve 1 belirteç ulamında; *ağır* madde başının ise, 15 sıfat, 1 ad ve 1 belirteç ulamında sözlükbirimleştiği söylenebilir.

3.2. Hafif Düğüm Sözcüğünün Anlambilimsel Söylem Ezgisi Görünümleri

Bu bölümde öncelikle *hafif* düğüm sözcüğünün sıfat ulamındaki görünümü TUD v3 veri tabanından elde edilen veriler kapsamında farklı anlamsal düzlemlerde ele alınmıştır. Daha sonra düğüm sözcüğün TDKTS’de (2011) belirteç ulamındaki görünümü incelenmiştir. *Hafif* düğüm sözcüğünün sıfat ulamındaki tanımları, anlamsal ulamları ve ulam içi örnek öğeleri Tablo 2’deki gibidir.

Tablo 2. *Hafif* Düğüm Sözcüğü Sıfat Ulamı Anlamsal Ulam Görünümleri⁸

Tanım	Anlamsal Ulam(lar)	Ulam İçi Öge
Tanım 1	[nesne]	<i>kulaklık, gövde, başörtü.</i>
Tanım 2	[etkinlik]	<i>iş, tempo.</i>
Tanım 3	[insan]	<i>kadın, kız.</i>
Tanım 4	[yiyecek]	<i>yemek, tatlı, çorba, lezzet.</i>
Tanım 5	-	-
Tanım 6	[sağlık], [içecek]	<i>ilaç; içki.</i>
Tanım 7	[soyut yapılanma]	<i>vaka, depresyon, sakatlık, ceza.</i>
Tanım 8	[doğa]	<i>meyil, eğim, yokuş.</i>
Tanım 9	[etkinlik], [duyu]	<i>tebessüm, gülüşme, değişme, dokunuş, titreme, egzersiz, sarsıntı; müzik, ateş, alev, ışık, ses, koku.</i>

Tablo 2’de *hafif* sıfatının farklı anlam düzeylerinde birbirinden farklı ulamları tercih edebildiği gözlemlenmektedir. Sıfat, düz anlamsal boyutta [nesne] ulamı kapsamındaki öğeleri tercih ederken anlamsal uzanımları farklı değişmeceli anlam düzeylerinde [etkinlik], [insan], [yiyecek] vb. ulamlarla genişleyebilmektedir. Bu kapsamda sıfatın anlam düzeyi değiştikçe ulam içi öğeleri de çeşitlenmektedir. Bazı tanım düzeylerinde daha sınırlı anlamsal ulam ve ulam içi öğeler tercih edilirken bazılarında daha geniş bir seçim ekseni oluşabilmektedir.

⁸ Araştırmanın veritabanında Tanım 5 kapsamında tanık tümceye rastlanmamıştır.

“Hafif ve Ağır Dügüm Sözcükleri Çağrışimsal Alanları Yargı Testi” kapsamında inceleme konusu düğüm sözcüğün olumlu çağrışimsal alana sahip olduğu belirlenmiştir⁹. Bu kapsamda *hafif* sıfatı Tanım 1 düzeyinde [nesne] anlamsal ulamıyla *kulaklık*, *gövde*, *başörtü* ögeleriyle birliktelik oluşturmaktadır. Yargı testlerinden elde edilen sonuçlar doğrultusunda, sıfatın çağrışimsal alanı olumlu iken eşdizimlilik sergilediği adların yansız çağrışım alanına sahip olduğu söylenebilir. Öte yandan, anlambilimsel söylem ezgisi görünümüleri bu denli düzenli olarak karşımıza çıkmamaktadır: Sıfatın, bağlama göre olumlu ve yansız anlambilimsel söylem ezgisi oluşturma eğiliminde olduğu görülmektedir. Tanık tümceler incelendiğinde sıfatın olumlu anlambilimsel söylem ezgisi oluşturma koşulunun “ergonomik kullanıma sahip olma” olduğu ve [elektronik aletler] alt ulamına ilişkin ögelerde bu eğilimin gözlemlendiği söylenebilir (bkz. TT-1 ve TT-2). Söz konusu sıfat bazı tanık tümcelerde ise, bağlama olumlu ya da olumsuz bir ezgi kazandırmamakta, yansız anlambilimsel ezgiye sahip olarak dizgeselleşmektedir (bkz. TT-3). Bu açıdan *hafif* sıfatının Tanım 1 düzeyinde, birliktelik sergilediği sözcüklerin temel anlamsal ulamları aynı olsa dahi nesnenin işlevi ve kullanımının anlambilimsel söylem ezgisini etkilediği söylenebilir.

- (1) Çok *hafif* ve kullanımı rahat silikon *kulaklıklar*, mükemmel ses yalıtımının yanı sıra kaliteli ses ve gelişmiş bas tonların da keyfini sürmenizi sağlıyor. [W-RF10E1B-3066-1100]
- (2) Üstelik tüm bu özellikler *hafif*, ince ve son derece şık bir *cihazda* bir araya geliyor. [W-RF10E1B-3066-887]
- (3) Bu sebepten *hafif zeminler*, boyalara normalden daha fazla su ve öd ilavesiyle elde edilirler. [W-SG03A0A-1701-404]

Sıfat Tanım 2 kapsamında [etkinlik] ulamına ilişkin ögelerle eşdizimlilik sergilemekte ve özellikle *iş*, *tempo* gibi ulam içi ögelerle yaygın olarak dizgeselleşmektedir. Yansız çağrışimsal alana sahip sözcükleri tercih eden sıfatın bağlama olumlu bir söylem ezgisi kazandırdığı, eşdizimlilik sergilediği etkinliği daha kolay hale getirme eğiliminde olduğu gözlemlenmektedir.

- (4) Yemeğe konuk çağırarak da sıradan, *hafif işlerdendi...* [W-RD36E1B-2842-1061]

TDKTS’de (2011) Tanım 3 kapsamında düğüm sözcük ve birliktelik sergilediği sözcüğün salt eşdizimlilikle açıklanmayacak düzeyde kalıplaşmış bir birim oluşturduğu gözlemlenmektedir. Bu açıdan, yalnızca sözcüğün değil, kalıplaşmış ifadenin bağlama kazandırdığı değerden söz etmek daha doğru bir eğilim olacaktır. Sıfatın olumlu bir çağrışım alanına sahip olmasına ve yansız çağrışıma sahip bir sözcükle kalıplaşmasına karşın deyimsel kullanımın bağlama olumsuz söylem ezgisi kazandırması dikkate değer bir bulgu olarak değerlendirilmektedir.

⁹ Tüm yargı testlerine ilişkin Fleiss Kappa Katsayısı ölçümü sonuçları “Ekler” bölümünde yer almaktadır.

- (5) Bu "cadı" ve de "*hafif kadın*" suçlamaları (o da var), kurbanın üstünde ilelebet kalan bir leke oluyor o günlerde. [W-SE39C3A-0543-2486]
- (6) "Aman kızım, çok gezme adın çıkar." "Aman kızım, çok gülme *hafif kadın* derler." "Aman kızım, baban duymasın, çok kızar." "Aman kızım, erkektir yapar." [W-MI22C3A-0508-79]

Hafif sıfatının Tanım 4 kapsamında [yiyecek] ulamıyla sınırlı bir kullanıma sahip olduğu söylenebilir. Söz konusu ulam *yemek, tatlı, çorba, lezzet* gibi öğelerle genişlemektedir. Ulam içi öğeler incelendiğinde *tatlı* ve *lezzet* doğal dil kullanıcıları tarafından olumlu; *yemek* ve *çorba* ise yansız çağrışımsal alana sahip olarak kodlanmıştır. Anlambilimsel söylem ezgisi görünümüleri açısından ise öğelerin çağrışımsal alanları fark etmeksizin, sıfatın bağlama olumlu anlambilimsel söylem ezgisi kazandırdığı gözlemlenmektedir.

- (7) Bir insan misafirine dostluk göstermek istiyorsa yağlı, ağır yemeklerden kaçınıp daha *hafif yemekler* vermelidir. [W-TI19E1A-4044-918]
- (8) Basit bir horlama, kilo verme, uyku saatlerinden önce alkol almama, akşam yemeklerinde *hafif yiyecekleri* tercih etme, yüksek veya horlamayı kısmen azaltan yastıklar, burun bantları gibi basit önlemlerle giderilebilir. [W-SI27D1B-2465-1814]

Hafif sıfatının TDKTS'de (2011) Tanım 5 kapsamında *sis* eşdizimsel ögesi ile sunulmasına karşın veri tabanında söz konusu tanım içeriğine ilişkin tanık tümceye rastlanmamıştır. Sıfatın Tanım 6'da ise [sağlık] ve [içecek] anlamsal ulamlarını tercih ettiği görülmektedir. Söz konusu ulamlar kapsamında *ilaç* olumlu, *içki* ise yansız çağrışımsal alana sahip öğeler olarak kodlanmıştır. Sıfatın, eşdizimsel ögenin sert olabilecek etkisini azaltma ya da sınırlandırma açısından olumlu anlambilimsel söylem ezgisi oluşturma eğiliminde olduğu söylenebilir.

- (9) Yakındaki eczaneden aldığım *hafif ilaçlarla*, doktora giderek ağırlarını istemeden geçirebilmek istiyorum, bu mevsimle ilgili hastalığı. [W-DA16B4A-1922-2148] (+ASÖ)

Sıfatın TDKTS Tanım 7'de [soyut yapılanma] anlamsal ulamında *depresyon, vaka, ceza* gibi öğeleri tercih ettiği gözlemlenmektedir. Bu kapsamda sözcüğün olumsuz çağrışım alanına sahip adlarla birliktelik oluşturma eğiliminde olduğu söylenebilir. Anlambilimsel söylem ezgisi açısından incelendiğinde ise, olumsuz söylem ezgisi kurabilecek yapıları "daha az olumsuz hale getirme" gibi bir işleve sahip olması nedeniyle sıfatın olumlu anlambilimsel söylem ezgisi kurduğu elde edilen bulgular arasındadır.

(10) Damla, şurup ya da tabletleri Almanya'da *hafif depresyonların* tedavisinde tıp doktorları tarafından çok sık reçete edilir. [W-SC35A1A-1389-2480]

(11) *Hafif vakaların* yüzde 50-80'inin kendiliğinden geçtiği bilinmelidir. [W-QC01A4A-1081-1212]

(12) 60 kişi, toplu gösteri kanununa aykırı davranmak, gösteride cebir, şiddet kullanmaktan üç yıla kadar *hafif cezalar* aldı. [W-IG37C3A-0679-2394]

Sıfatın Tanım 8 içeriğinde [doğa] anlamsal ulamı kapsamında *mevil, eğim, yokuş* eşdizimsel ögelerini tercih ettiği gözlemlenmektedir. Söz konusu ögelerden *mevil* ve *eğim* yansız, *yokuş* ise olumsuz olarak kodlanmıştır. Tanık tümceler incelendiğinde sıfatın yansız anlambilimsel söylem ezgisi oluşturma eğiliminde olduğu görülmektedir.

(13) *Hafif yokuştan* yukarıya doğru yürüdüler. [W-NA16B0A-1683-853]

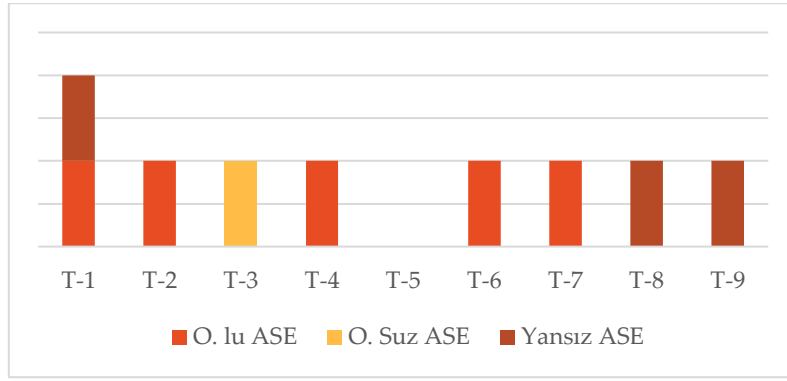
(14) Üniversite lojmanları *hafif* bir *yamaçta* olduğundan treni şehre ulaşmasından on beş dakika önce görmek mümkündü, bundan sonra arabayla yola çıkarak yolcunuzu karşılamak için zamanında istasyonda olabiliyordunuz. [W-TI09C4A-0560-2313]

Hafif sıfatı Tanım 9 kapsamında [etkinlik] ve [duyu] anlamsal ulamlarını tercih etmektedir. [etkinlik] ulamında *tebessüm, gülüşme, değişme* ve *dokunuş* ögeleriyle karşılaşılmaktadır. Dil kullanıcıları *tebessüm* ve *gülüşme* ögelerinin olumlu, *değişme* ve *dokunuş* ögelerinin ise yansız çağrışımsal alana sahip olduklarını belirtmişlerdir. [duyu] ulamı kapsamındaki *ses, ateş, alev, ışık* ögelerinin tamamı ise yansız çağrışımsal alan kapsamında kodlanmıştır. Tanık tümceler incelendiğinde sıfatın yansız anlambilimsel söylem ezgisi kurma eğiliminde olduğu söylenebilir.

(15) Lütfen söylemek istemediğim şeyleri bana zorla söyletmeye çalışmayın der gibi *hafif tebessümle* yüzüne baktım. [W-QD02A0A-1696-893]

(16) Hepsini bir tencereye koyun üzerini örtecek kadar su koyun *hafif ateşte* 30 dakika pişirin, sonra soğutup süzün kullanın. [W-SI44F1D-5101-578]

Grafik 1'de *hafif* sıfatının anlambilimsel söylem ezgisi oluşturma eğilimleri tanım içerikleri kapsamında bütüncül olarak yer almaktadır.



Grafik 1. Hafif Dügüm Sözcüğü Sıfat Ulamı Anlambilimsel Söylem Ezgisi Oluşturma Eğilimleri

Grafik 1 incelendiğinde *hafif* sıfatının 5 tanım içeriğinde olumlu, 3 tanım içeriğinde yansız ve 1 tanım içeriğinde olumsuz anlambilimsel söylem ezgisi görünümleri aktardığı gözlemlenmektedir. Ayrıca tek bir tanımsal içerikte, farklı bağlamlarda birden çok anlambilimsel söylem ezgisi oluşturma eğiliminde olduğu da elde edilen bulgulardan bir diğeridir. Bu açıdan anlambilimsel söylem ezgisi oluşturma koşullarının birden çok olduğu söylenebilir. İlk olarak sıfatın belirgin bir ulamda ya da alt ulamda -ulam içi ögelerin yansız olmasına rağmen- olumlu anlambilimsel söylem ezgisi oluşturma eğiliminden söz etmek mümkündür. Bu durum, sıfatın o ulama özgü ögeleri sınırlandırdığı anlamsal uzanım ile ilişkilendirilebilir. Örneğin Tanım 1’de [nesne] ulamındaki ögeleri tercih eden sıfat [elektronik aletler] alt ulamında olumlu, diğer ulam içi ögelerle yansız anlambilimsel söylem ezgisi oluşturmaktadır. Aynı biçimde, Tanım 2’de [etkinlik] ulamına ilişkin ögelerle “etkinlikleri daha kolay hale getirme” anlamsal işlevi kapsamında olumlu anlambilimsel söylem ezgisi kurmaktadır. Sıfatın olumlu çağrışımsal alanı diğer bir değişken olarak değerlendirilebilir. Tanım 4 kapsamında tercih edilen ulam içi ögelerin çağrışımsal alanlarının olumlu ya da yansız olmasına bakılmaksızın, sıfatın doğrudan olumlu bir ezgi kazandırdığı gözlemlenmektedir. Bu eğilim olumsuz çağrışımsal alana sahip ögelerin bir bölümünde de karşımıza çıkmaktadır: Tanım 7’de *depresyon, vaka, ceza* gibi olumsuz çağrışımsal alana sahip ve olumsuz söylem ezgisi kurabilecek yapılarla “daha az olumsuz hale getirme” gibi bir işlev doğrultusunda olumlu anlambilimsel söylem ezgisi kurabilmektedir. Sıfatın, tanık tümcelerinin bir bölümünde ise olumlu, olumsuz ya da yansız sözcüklerle doğrudan yansız söylem ezgisi kurma eğilimi de elde edilen bulgular arasındadır. *Hafif* sıfatının olumsuz anlambilimsel söylem ezgisi kapsamında değerlendirilebilecek tek görünümü eşdizimlilik sınırını aşan deyimsel bir kullanım olan “hafif kadın/hafif kız” dilsel örnekleridir. Bu durumda salt düğüm sözcüğün ya da eşdizimsel sözcüğün çağrışımsal alanları değil kalıplaşmış yapının tümceye kazandırdığı değer de göz önüne alınmalıdır.

Hafif düğüm sözcüğü TDKTS’de belirteç ulamında tek bir tanımla yer almaktadır. Belirtecini “Sıkıntısız, ferah, rahat olarak.” tanım içeriğiyle “hafif hisset-, hafif ol- “birliktelikleriyle

kullanıldığı ve yönelim metaforu oluşturduğu gözlemlenmektedir. Yönelim metaforları “uzamsal ilişkiler kapsamında tasarlanan ve dil kullanıcılarının fiziksel algısı aracılığıyla biçimlenen algısal bir düzlem” olarak tanımlanabilir. Lakoff ve Johnson (2003) yönelim metaforlarını bireylerin dünyadaki somut/fiziksel konumlandırılmaları aracılığıyla oluştuğunu ifade etmektedir. Bu kapsamda yukarı-aşağı, içeri-dışarı, ön-arka gibi uzamsal görünümeler yönelim metaforlarının odağını oluşturmaktadır. Söz konusu yönler insanın bedenleşmiş bilişi (embodied cognition) aracılığıyla dünyayı algılama ve anlamlandırma sürecinin bir uzantısı olarak değerlendirilir. *Hafif* belirteci ile kurulan metafor alanları incelendiğinde “yukarı-aşağı” kodlamasının yapıldığı gözlemlenmektedir. Metaforik açıdan “hafif olan yukardadır” ya da “yukarıda olan iyidir” açıklaması kapsamında söz konusu belirteç bağlama olumlu anlambilimsel söylem ezgisi kazandırmaktadır.

(17) Kendimi *kuşlar gibi hafif* hissettim. [W-UA16B1A-1249-1756]

Belirtecini aynı zamanda bazı bağlamlarda yansız söylem ezgisi kurabildiği de elde edilen diğer bulgular arasındadır.

(18) “Çam sakızı, balmumu ve karasakız *hafif ısıtılır*, hepsi birbirine karıştırılıp yaralara sürülür”. [W-VD02A1B-4622-171]

(19) Şöyle bir sıvazladı, kaşdı -hışirtısı, *hafif esen rüzgârda kıpırdayan* kavak yapraklarına karıştı- yarı esnedi, dalgali saçlarını arkaya doğru düzeltirken kızarmış gözleri hafifçe yaşardı. [W-SA16B4A-3367-2425]

(20) Siyah saçlarının önlerini uzatıp *hafif kabartarak* arkaya tarardı. [W-NI22C2A-0169-2170]

Tanık tümceler incelendiğinde “hafif ısıt-, hafif es-, hafif kabart-” eylem birliktelikleri kapsamında değerlendirilebilecek olan araştırma konusu belirtecini bağlama olumlu ya da olumsuz bir değer kazandırmadığı gözlemlenmektedir.

3.3. Ağır Dügüm Sözcüğünün Anlambilimsel Söylem Ezgisi Görünümleri

Bu bölümde öncelikle *ağır* düğüm sözcüğünün sıfat ulamındaki görünümüleri TUD v3 veri tabanından elde edilen veriler kapsamında ele alınmıştır. Daha sonra düğüm sözcüğün TDKTS’de (2011) belirteç ulamındaki görünümüleri incelenmiştir. *Ağır* düğüm sözcüğünün sıfat ulamındaki tanımları, anlamsal ulamları ve ulam içi örnek öğeleri Tablo 4’teki gibidir.

Tablo 4. Ağır Düşüm Sözcüğü Sıfat Ulamı Anlamsal Ulam Görünümleri¹⁰

Tanım	Anlamsal Ulam(lar)	Ulam İçi Öge
Tanım 1	[nesne]	<i>postal, çanta, yük, bavul, çuval, yorgan, sandık.</i>
Tanım 2	-	-
Tanım 3	[etkinlik]	<i>tempo, ilerleyiş, yürüyüş, adım.</i>
Tanım 4	[etkinlik]	<i>uyku.</i>
Tanım 5	-	-
Tanım 6	-	-
Tanım 7	[soyut yapılanma]	<i>görev, şart, sorumluluk, koşul, misyon, bedel, ceza.</i>
Tanım 8	[sağlık]	<i>yara, enfeksiyon, sarılık, hastalık, travma.</i>
Tanım 9	[ortam]	<i>hava, kasvet.</i>
Tanım 10	[dilsel ifadeler], [etkinlik]	<i>dil, sözcük; davranış, küfür, suçlama, eleştiri, saldırı, tespit.</i>
Tanım 11	[insan], [soyut yapılanma], [yayın]	<i>adam, parti, dergi.</i>
Tanım 12	[duyu]	<i>koku, duman.</i>
Tanım 13	[duyu]	<i>ateş.</i>
Tanım 14	-	-
Tanım 15	[yiyecek]	<i>yemek, yiyecek, tatlı.</i>

Tablo 4'te *ağır* sıfatının farklı anlam düzeylerinde farklı ulamları tercih ettiği gözlemlenmektedir. Sıfat Tanım 1'de tıpkı *hafif* sıfatı gibi [nesne] ulamı kapsamındaki öğeleri tercih ederken diğer anlam düzeylerinde [etkinlik], [soyut yapılanma], [sağlık] vb. ulamlarla anlamsal açıdan genişleyebilmektedir. Bu kapsamda sözcüğün anlam düzeyi değiştiğinde ulam içi öğeleri de çeşitlenmektedir. Bazı tanım düzeylerinde daha sınırlı anlamsal ulam ve ulam içi öğeler tercih edilirken bazılarında daha geniş bir seçim eksenine oluşabilmektedir.

Ağır sıfatının ilk tanımı kapsamında [nesne] ulamını tercih ettiği ve birliktelik oluşturma açısından büyük oranda yansız çağrışım alanına sahip sözcüklerle dizgeselleştiği gözlemlenmektedir. [nesne] ulamında *postal, çanta, yük, bavul, çuval, yorgan, sandık* öğeleri yer almaktadır. Dil kullanıcıları *yük* ögesinin olumsuz, diğer öğelerin yansız çağrışımsal alana sahip olduklarını ifade etmiştir. Sıfatın anlambilimsel söylem ezgisi görünümü incelendiğinde ise bağlam duyarlı olarak bazı dizgelere olumsuz, bazı dizgelere yansız bir değer kazandırdığı gözlemlenmektedir. Örneğin T 22'de "kurtul-"eylemi ile dizgeselleşen *ağır çanta* öbeği olumsuz söylem ezgisi kurarken *ağır yorgan* ve *ağır postal* birliktelikleri yansız söylem ezgisi görünümü olarak değerlendirilebilir. Bu kapsamda sıfatın anlambilimsel söylem ezgisi görünümünde bağlamsal koşulların belirleyici bir etken olduğu söylenebilir.

¹⁰ Araştırmanın veritabanında Tanım 2, 5 ve 6 kapsamında tanık tümceye rastlanmamıştır.

(21) Sen ona bakma, bir mektupla mı olur bir telefon mu her ne ise, bir haber et de çocuklar o *ağır çantalardan* kurtulsunlar, her birininki nerdeyse on kilo, torun ağırlıktan kurtulunca çevreye accık yan bakar, görmez. [W-FA16B2A-0578-900]

(22) Oğlu misafir odasına serdiği yatakta, *ağır* yün *yorganı* başına çekip gözyaşları içinde uyumaya çalışırken, birkaç telefon edip Oltu'da yaşayan ahbablarının ağzını aradı. [W-TA16B1A-0918-749]

(23) Tavuğun sahibi en *ağır postallarını* giyip gelmiş ve sert bir tekme atmış. [W-UI22E1B-2914-1987]

Veri tabanında düğüm sözcüğe ilişkin Tanım 2 kapsamında tanık tümceye rastlanmamıştır. Tanım 3 içeriğinde ise [etkinlik] ulamındaki ögeleri tercih ettiği ve *tempo*, *adım*, *ilerleyiş*, *yürüyüş* gibi sözcüklerle dizgeselleştiği gözlemlenmektedir. Katılımcılar düğüm sözcüğün *tempo* ile olumsuz; *adım*, *ilerleyiş*, *yürüyüş* ile yansız anlambilimsel söylem ezgisi kurduğunu belirtmişlerdir. Bu durumda, anlambilimsel söylem ezgisinin bağlam bağımlı olarak farklılaştığı söylenebilir.

(24) Kariyer evinizdeki sorumluluk ve *ağır tempo* bu hafta da devam ediyor. [W-SE36E1B-3352-1231]

(25) Sandviçleri bitirdikten sonra, *ağır adımlarla* deniz kıyısında yürüdü, vapurların ve küçük balıkçı teknelerinin suyun üzerinde bıraktıkları köpükleri seyretti... [W-EA16B2A-1563-235]

Ağır sıfatının Tanım 4 kapsamında [etkinlik] ulamını tercih ettiği ve bu ulamda yalnızca *uyku* eşdizimsel sözcüğüne rastlandığı gözlemlenmektedir. Bu açıdan sıfatın söz konusu tanımda dar bir ulamlama eğilimine sahip olduğu söylenebilir. Dil kullanıcıları *ağır uyku* birlikteliğinin olumsuz söylem ezgisine sahip olduğunu ifade etmişlerdir.

(26) Tranklizanlarımı içtikten sonra, *ağır* bir *uykuya* dalacağım... [W-RC01A3A-0696-494]

Veri tabanında Tanım 5 ve Tanım 6 kapsamında tanık tümceye rastlanmamıştır. Bu durumun temel nedeni olarak sıfatın gibi çok sınırlı bir anlamsal ulamı tercih etmesi ve veri tabanında bu kullanıma rastlanmaması gösterilebilir. Sıfatın Tanım 7'deki görünümüleri incelendiğinde ise [soyut yapılanma] anlamsal ulamı kapsamında olumsuz ve yansız çağrışımsal alana sahip sözcükleri tercih ettiği gözlemlenmektedir: Olumsuz çağrışım alanına sahip *bedel*, *ceza* ve yansız çağrışım alanına sahip *koşul*, *şart* ögeleri örnek olarak verilebilir. Sıfatın birliktelik oluşturma eğilimleri ele alındığında eşdizimsel ögenin olumsuz ya da yansız olması önemli olmaksızın, her durumda bağlama olumsuz anlambilimsel söylem ezgisi kazandırdığı gözlemlenmektedir. Bu noktada düğüm sözcüğün çağrışımsal değeri belirleyici bir etken olarak ön plana çıkmaktadır.

(27) Sendikal hakların kullanımı Avrupa'dan farklı olarak çalışanlara *ağır bedeller* ödettiriyor. [W-ME43C2A-3340-1640]

(28) ...bu bitkilerin *ağır şartlara* rağmen ayakta kalabilmek için toprağa çok iyi bir şekilde tutunmaları gerekir. [W-SB04A2A-1269-893]

(29) Oysa, bugün bu ülkede çalışan milyonlarca işçi, uzun çalışma süreleri ve *ağır çalışma koşullarına* rağmen, ancak bir parça ekmek yiyebilecek bir gelir elde edebilmektedirler. [W-QD36E1B-2841-334]

Sıfat Tanım 8'de [sağlık] anlamsal ulamına ilişkin ögeleri tercih etmektedir. Ulam kapsamında *yara, enfeksiyon, sarılık, hastalık, travma* gibi olumsuz çağrışım alanına sahip sözcüklerle birliktelik kullanımı sergilemekte ve tanık tümcelerin tamamında olumsuz anlambilimsel söylem ezgisi kurma eğiliminde olduğu gözlemlenmektedir:

(30) Yapılan çalışmalarda dissosiyatif amnezinin, yani *ağır bir travmadan* sonra oluşan ve organik bir kökeni bulunmayan amnezinin toplumda sanıldığından daha sık görüldüğü anlaşılmıştır. [W-NA16B2A-0497-1149]

(31) Öte yandan da başta *ağır bir hastalık* geçirmiş olan babamı düşünüyordum. [W-CE09C3A-1055-509]

Araştırma konusu sıfat Tanım 9'da [ortam] anlamsal ulamına ilişkin *hava ve kasvet* eşdizimsel ögeleriyle dizgeselleşmektedir. Bu kapsamda sıfatın olumsuz ve yansız sözcüklerle birliktelik oluşturma eğiliminde olduğu gözlemlenmektedir. Sıfatın bağlama yansıttığı değer incelendiğinde ise, tüm tanık tümcelere olumsuz anlambilimsel söylem ezgisi aktardığı söylenebilir.

(32) Küçük Prens'ler büyüüp asık suratlı krallara dönüşünce, sarayları da *ağır bir kasvete* bürünüyor. [W-HC06E1B-3081-468]

(33) Ve inan, aynı anda hepimizin üstüne çökmüş olan o *ağır*, o kasvetli *hava* buhar olup uçu. [W-QA16B4A-0299-1113]

Tanım 10 içeriğinde sıfat [dilsel ifadeler] ve [etkinlik] anlamsal ulamları kapsamındaki *dil, sözcük; davranış, küfür, suçlama, eleştiri* gibi eşdizimsel ögelerle dizgeselleşmektedir. Ögeler incelendiğinde sıfatın *küfür, suçlama* gibi olumsuz ve *dil, sözcük* gibi yansız çağrışım alanına sahip sözcükleri tercih ettiği gözlemlenmektedir. Sıfatın bağlama kazandırdığı anlambilimsel söylem ezgisi her koşulda olumsuzluk taşımaktadır.

(34) Kerem, daha kötü bir söz işitmemiş, daha *ağır* bir *davranışla* hiç karşılaşmamıştı zaten. [W-KA16B2A-1335-2022] (-ASÖ)

(35) Sert söylemler, *ağır eleştiriler* ve üslup kavgası barutu ateşler gibi halkımızın belli duygularını ateşlemiştir. [W-VH13F1D-4850-1628] (-ASÖ)

Sıfat Tanım 11 kapsamında [insan], [soyut yapılanma], [yayın] anlamsal alanlarından, sınırlı sözcükleri seçtiği gözlemlenmektedir. Yansız çağrışım alanına sahip adlarla birliktelik oluşturma eğiliminde olan sıfat, diğer tanım düzeylerinin tersine olumlu anlambilimsel söylem ezgisi kurma eğilimindedir.

(36) Serginin o *ağır*, ciddi *havası* resimden anlayan, anlamayan herkesi kuşatmışken birdenbire Hülya Avşar geldi galeriye. [W-OA16B4A-0326-619]

(37) Öyle entelektüel, öyle *ağır* bir *dergi* oluyordu ki, "Çıktığı gün gazetenin tirajını düşüren tek dergi" olarak tanınıyordu. [W-SI22C4A-0170-2501]

Ağır sıfatı Tanım 12 kapsamında *koku*, *duman* gibi [duyu] anlamsal ulamı kapsamındaki ögelerle kullanılmaktadır. Sıfatın yansız çağrışım alanına sahip adlarla olumsuz anlambilimsel söylem ezgisi kurma eğiliminde olduğu söylenebilir.

(38) Ortalığa *ağır* bir balık *kokusu* sinmişti. [W-OA16B4A-0119-2440]

(39) Sıcak, *ağır*, isli bir *duman* gibi sinmişti her yere. [W-IA16B3A-0041-344]

Araştırma konusu sıfat Tanım 13 kapsamında [duyu] anlamsal ulamında *ateş* ulam içi ögesini tercih etme eğilimindedir. Sıfat, söz konusu tanım kapsamında yansız bir çağrışımsal alana sahip bir ögeyle yansız anlambilimsel söylem ezgisi kurmaktadır. Bu durumda belirleyici olan etkenin adın çağrışımsal alanı olduğu yorumuna ulaşılabilir.

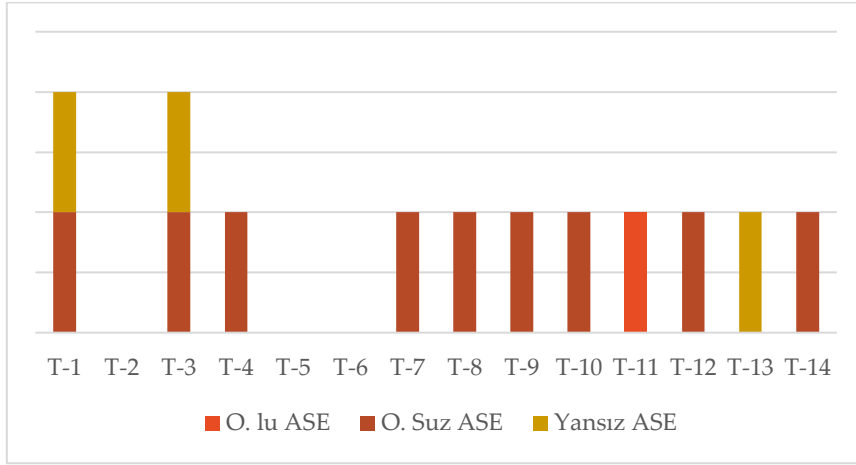
(40) Tencereye iri doğradığınız balık parçalarını da ilave ederek, *ağır ateşte* balıklar ve sebzeler yumuşayana dek pişirip, tencereyi ateşten alın. [W-SI41C1A-1454-827]

Veri tabanında Tanım 14 içeriğinde tanık tümceye rastlanmamıştır. Sıfat tanım 15'te ise [yiyecek] anlamsal ulamı kapsamında *tatlı*, *yemek*, *yiyecek* ulam içi ögeleriyle dizgeselleşmektedir. Katılımcılar *tatlı* ögesini olumlu, *yemek* ve *yiyecek* ögelerini ise yansız çağrışım alanına sahip olarak kodlanmıştır. Eşdizimsel sözcüklerin çağrışımsal alanları fark etmeksizin sıfatın anlambilimsel söylem ezgisi açısından olumsuzluğu kodladığı gözlemlenmektedir.

(41) Şerbetli, *ağır tatlılardan* uzak durun veya az miktarda yiyin. [W-PI27D1B-2816-2205]

(42) Kolesterolü yükseltecek *ağır yiyecekler* ve etten uzak durun. [W-SE36E1B-3352-682]

Grafik 2’de *ağır* sıfatının anlambilimsel söylem ezgisi oluşturma eğilimleri tanım içerikleri kapsamında bütüncül olarak yer almaktadır.



Grafik 2. *Ağır* Düşüm Sözcüğü Sıfat Ulamı Anlambilimsel Söylem Ezgisi Oluşturma Eğilimleri

Grafik 2 incelendiğinde *ağır* sıfatının dizgeye 9 tanım içeriğinde olumsuz, 3 tanım içeriğinde yansız, 1 tanım içeriğinde olumlu anlambilimsel söylem ezgisi aktardığı gözlemlenmektedir. Ayrıca tek bir tanımsal içerikte farklı bağlamlarda birden çok anlambilimsel söylem ezgisi oluşturma eğiliminde olduğu da elde edilen bulgulardan bir diğeridir. Bu kapsamda anlambilimsel söylem ezgisini belirleyen birden fazla etkenden söz etmek mümkündür. Özellikle bağlamsal koşullar ve sıfatın olumsuz çağrışımsal alanı bu etkenlerden ön plana çıkanlardır. Tanım 1 ve Tanım 2’de büyük oranda yansız çağrışım alanına sahip sözcüklerle yansız anlambilimsel söylem ezgisi kurma eğiliminde olmasına karşın bağlamsal koşullar nedeniyle ezginin olumsuz hale de gelebilmesi bu durumu örneklemektedir. Sıfatın olumsuz çağrışımsal alanının belirleyici olduğu örnekler Tanım 4, Tanım 7 ve Tanım 9’da belirginleşmektedir. Eşdizimsel sözcüğün yansız ya da olumsuz olması fark etmeksizin, anlambilimsel söylem ezgisi doğrudan olumsuz bir yöne doğru kaymaktadır. Buna koşut olarak sıfat, Tanım 14’te olumlu çağrışımsal alana sahip sözcüklerle dahi olumsuz anlambilimsel söylem ezgisi kurabilmektedir. Sıfatın bazı tanım düzeylerinde tamamen olumsuz çağrışıma sahip öğeleri tercih ettiği de elde edilen bulgular arasındadır. Tanım 8 kapsamında *yara*, *enfeksiyon*, *sarılık* öğeleri buna örnek olarak gösterilebilir. Bu koşullarda anlambilimsel söylem ezgisi her durumda olumsuz olarak değerlendirilmektedir. Diğer bir koşul da adın çağrışımsal alanına bağlı kurulan ezgilerdir. Örneğin Tanım 13 kapsamında sıfat, yansız bir sözcükle yansız anlambilimsel söylem ezgisi de oluşturabilmektedir. Sıfatın olumlu anlambilimsel söylem ezgisi kurduğu tek düzey ise Tanım 11’de özellikle “ciddiyet” uzanımı kapsamında değerlendirilebilecek *ağır hava*, *ağır dergi* gibi

kullanımlardır. Sıfatın söz konusu tanım düzeyinde bağlama olumlu bir atmosfer kazandırması dikkate değer bir bulgu olarak değerlendirilmektedir.

Ağır düğüm sözcüğünün belirteç kullanımlarının derlem denetimi yapıldığında TDKTS'de (2011) yer alan tanım sayısı sınırlı olmadığı, farklı tanık tümcelerde farklı tanım içeriklerini taşıdığı gözlemlenmektedir. Anlambilimsel söylem ezgisi oluşturma açısından ele alındığında ise, hangi içerikte olursa olsun belirtecin her koşulda olumsuz söylem ezgisi oluşturma eğiliminde olduğu söylenebilir.

(43) İstanbul'daki ağır işçilik günleri çok *ağır* ve yorucu geçiyordu. [W-OA16B2A-0095-1968]

(44) Kusura bakmayın, biraz *ağır* konuşacağım. [W-RF32D1B-2745-1205]

(45) Nurten'in kulakları *ağır* işitiyordu. [W-JA16B2A-0437-2025]

SONUÇ

Çalışmada, insan bilişi ve algısında önemli bir düzenleme mekanizması olan ikili karşıtlığın dilde kodlanma eğilimlerini ortaya koymak amacıyla *hafif* ve *ağır* sözcük çiftinin farklı dizgesel görünüşleri incelenmiştir. Bu kapsamda doğal dilsel verilere ulaşmak için TUD v3 veri tabanı Yazılı ve Sözlü Metin Tabakası kullanılmış ve elde edilen bulgular uzman görüşleri ve dil kullanıcısı yargılarıyla desteklenmiştir. Düğüm sözcükler çağrışımsal alan açısından ele alındığında *hafif* düğüm sözcüğünün olumlu, *ağır* düğüm sözcüğünün ise olumsuz bir çağrışım değerine sahip olduğu katılımcılarca belirtilmektedir. Bu kapsamda bağlamdan bağımsız olarak değerlendirildiğinde ikili karşıtlığın olumlu ucunda *hafif*, olumsuz ucunda ise *ağır* düğüm sözcüğü yer almaktadır. Öte yandan, sıfat ve belirteç ulamlarındaki kullanımlar kapsamında tanık tümceler incelendiğinde düğüm sözcüklerin bağlama aktardıkları anlambilimsel söylem ezgisi görünüşlerinin bu denli düzenli olmadığı gözlemlenmektedir. Düğüm sözcüklerin sıfat ulamında anlambilimsel söylem ezgisi oluşturma sürecinde çağrışımsal alanlarının yanı sıra daha farklı değişkenlerin de rol oynadığı söylenebilir. Ulamsal etkenler bu değişkenlerin başında gelmektedir. Düğüm sözcük, belirgin bir ulama ya da alt ulama özgü ögeler kapsamında düzenli anlambilimsel söylem ezgisi değeriyle karşımıza çıkabilmektedir. Ezgiyi etkileyen diğer bir değişken de bağlamdır: Aynı çağrışımsal değere sahip olmasına ve aynı ulam kapsamında değerlendirilmesine rağmen iki farklı sözcükle kurulan anlambilimsel söylem ezgisinin farklılaşması bağlamsal koşullarla bağıntılıdır. Anılan koşullar dışında eşdizimsel sözcüğün çağrışım alanı da anlambilimsel söylem ezgisini düzenleyen etkenlerin bir diğeri olarak değerlendirilebilir. Düğüm sözcüklerin belirteç ulamındaki görünüşleri ele alındığında ise, anlambilimsel söylem ezgisi oluşturma eğilimi açısından bazı tanık tümcelerin düğüm sözcüğün çağrışımsal alanıyla tutarlı olmasına karşın bu eğilimin her zaman sağlanmadığı, tanık tümcelerin bir bölümünde düğüm sözcüğün çağrışımsal alanı dışında anlambilimsel söylem ezgisi de kurulabildiği gözlemlenmektedir.

Sözcüklerin içlemsel özelliklerinin önemli bir bölümünü ortaya koyma açısından özelden anlambilimsel söylem ezgisi görünümüleri genelde bütün örüntüsel düzlemlerin belirleyici bir rol oynadığı söylenebilir. Söz konusu düzlemler dil kullanıcılarının kavramlaştırmalarına ilişkin önemli ipuçları vermektedir. Çalışmada karşıt iki sözcüğün kullanımsal bağlamda karşıtlık ilişkisini her zaman sağlayamayabileceği, buna bağlı olarak dile aktardığı olumlu, olumsuz ya da yansız değerler bakımından her zaman düzenli ve beklendik bir görünüme sahip olamayabileceği; anlambilimsel söylem ezgisi görünümünün düğüm sözcük, eşdizimsel sözcük ve bağlamla ilişkili olarak farklılaşabileceği sonuçlarına ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (1998). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: TDK Yayınları.
- Aksan, Y. vd. (2012). "Construction of the Turkish National Corpus (TNC)". Calzolari, N., Choukri, K., Declerck, T., Doğan, M. U., Maegaard, B., Miriani, J., Odijk, J. ve Piperidis, S. (Yay. haz.). İçinde *Proceedings of the Eight International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC 2012)*. İstanbul, Türkiye. Erişim adresi: <http://www.lrec-conf.org/proceedings/lrec2012/papers.html>
- Baker, P. (2006). *Using Corpora in Discourse Analysis*. London: Continuum.
- Banguoğlu, T. (2000). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu-Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Büyükkantarcıoğlu, N. (2006). "Söylemden İdeolojiye: Eleştirel Söylem Çözümlemesi". Ahmet Kocaman (Editör). İçinde *Dilbilim Temel Kavramlar, Sorunlar, Tartışmalar*. (101-113). Ankara: Dil Derneği Yayınları.
- Cruse, A. (2006). *A Glossary of Semantics and Pragmatics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Dixon, R.M.W. (2005). *A Semantic Approach to English Grammar*. Oxford: Oxford University Press.
- Ediskun, H. (1996). *Türk Dilbilgisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Erkuş, A. (2009). *Davranış Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma Süreci*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Firth, J. R. (1951). "Modes of Meaning". *Papers in Linguistics, 1934-1951*, 190-215. London: OUP.
- Fleiss, J. L. (1971). "Measuring Nominal Scale Agreement Among Many Raters". *Psychological Bulletin*, 76 (5), 378-382.
- Geeraerts, D. (2010). *Theories of Lexical Semantics*. Oxford: Oxford University Press.
- Gencan, T. N. (2001). *Dilbilgisi*. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Glesne, C. (2013). *Nitel Araştırmaya Giriş*. A. Ersoy ve P. Yalçınoğlu (Çev). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gökmen, S. (2013). "Kavramsal Ulamlama ve Öntürler". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 53 (2), 165-179.
- Gökmen, S. ve Önal, Ö. (2012). "Ön-Tür Kuramı Çerçevesinde Türkçede Anlamsal Ulamların İncelenmesi". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 52 (2), 1-17.
- Hengirmen, M. (1999). *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınevi.

- Hoey, M. (2000). "A World Beyond Collocation: New Perspectives on Vocabulary Teaching". M. Lewis (Editör). *İçinde Teaching Collocations*. (224-245). Hove: Language Teaching Publications.
- Korkmaz, Z. (2007). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (2003). *Metaphors We Live By*. London: The University of Chicago Press.
- Lindquist, H. (2009). *Corpus Linguistics and the Description of English*. Edinburg: Edinburgh University Press.
- McEnery, T. ve Hardie, A. (2012). *Corpus Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Murphy, M. L. (2010). *Lexical Meaning*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Partington, A. (2004). "Utterly Content in each other's Company": Semantic Prosody and Semantic Preference". *International Journal of Corpus Linguistics*. 9 (1), 131-56.
- Sinclair, J. (1991). *Corpus, Concordance, Collocation*. Oxford: Oxford University Press.
- Sinclair, J. (2004). "The Lexical Item. Trust the Text". J. Sinclair (Editör). *İçinde Language, Corpus and Discourse*. New York: Routledge.
- Stubbs, M. (1995). "Collocations and Semantic Profiles: on the Cause of Trouble with Quantitative Studies". *Functions of Language*. 2 (1), 23-55.
- Stubbs, M. (2001a). "Texts, Corpora, and Problems of Interpretation: a Response to Widdowson". *Applied Linguistics*. 22, 149-172.
- Stubbs, M. (2001b). *Words and Phrases Corpus Studies of Lexical Semantics*. Oxford: Blackwell.
- TDK. (2011). *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Vardar, B. (1998). *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Zhang, W. (2009). "Semantic Prosody and ESL/EFL Vocabulary Pedagogy". *TESL Canada Journal*. 26 (2).

EKLER

Ek 1. Fleiss Kappa Katsayısı Aralıkları ve Yorumları

Fleiss Kappa	Yorum
< 0	uyum yok
0.0 – 0.20	önemsiz uyum
0.21 – 0.40	orta derecede uyum
0.41 – 0.60	yeterli uyum
0.61 – 0.80	önemli derecede uyum
0.81 – 1.00	mükemmel uyum

Ek 2. "Hafif ve Ağır Düğüm Sözcükleri Çağrışımsal Alan Yargı Testi" Fleiss Kappa Sonuçları

Değerleyici Sayısı	Fleiss Kappa Uyum Katsayısı	Uyumun Değerlendirilmesi
25	1	mükemmel uyum

Ek 3. "Eşdizimsel Sözcükler Çağrışımsal Alan Yargı Testi" Fleiss Kappa Sonuçları

Değerleyici Sayısı	Fleiss Kappa Uyum Katsayısı	Uyumun Değerlendirilmesi
25	0.64	önemli derecede uyum

Ek 4. "Anlambilimsel Söylem Ezgisi Görünümleri Yargı Testi" Fleiss Kappa Sonuçları

Değerleyici Sayısı	Fleiss Kappa Uyum Katsayısı	Uyumun Değerlendirilmesi
25	0.76	önemli derecede uyum

BATI

EDEBİYATINDA

AKIMLAR

editör
OKTAY YİVLİ

HATİCE FIRAT
YASEMİN MUMCU
OKTAY YİVLİ
OĞUZHAN KARABURGU
BERNA AKYÜZ SİZGEN
NİLÜFER İLHAN

ÜMMÜHAN TOPÇU
SEFA YÜCE
HANİFİ ASLAN
METİN AKYÜZ
MEHMET SÜMER
YAKUP ÖZTÜRK



Günce Yayınları

Prof. Dr. Önder Göçgün

TİYATRO

DENEN

HAYAT

SAHNESİ



Günce Yayınları



PROF. DR. ÖNDER GÖÇGÜN

Türk

Tasavvuf

Şiiri

AÇIKLAMALI VE YORUMLU ÖRNEKLERLE



Günce Yayınları

MODERN

TÜRK

EDEBİYATI

editör
OKTAY YİVLİ

MUHARREM DAYANÇ
OKTAY YİVLİ
MACİT BALIK
MAHMUT BABACAN
SEVİM ŞERMET

YASEMİN MUMCU
BEDİA KOÇAKOĞLU
NİLÜFER İLHAN
MAKSUT YİĞİTBAŞ
SELAMİ ALAN



Günce Yayınları